

УДК 336.1

Кришталь Г.О.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку та оподаткування,
Міжрегіональна академія управління персоналом

Kryshtal Galyna,
Candidate of Sciences (Economics),
Associate Professor of Accounting and Taxation Department,
InterRegional Academy of Personnel Management

БАНКІВСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Кришталь Г.О. Огляд підходів до теоретичних аспектів банківської діяльності в забезпеченні соціально-економічного розвитку країни. У статті детально розглянуто взаємозв'язок державного регулювання з банківським сектором, який являє собою сукупність організаційно-правових відносин, пов'язаних із процесом купівлі-продажу ресурсів, та вплив державного регулювання діяльності банківського сектора на забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Запропоновано економіко-математичну модель взаємодії державного регулятора, банківського та соціально-економічного секторів під впливом стимулювання фінансової та інноваційної активності, яка в майбутньому дасть можливість усім учасникам моделі використовувати її для підвищення ефективності співпраці та взаємодії. Розглянуто та запропоновано схематичне зображення залежності показників від впливу державного регулювання банківського сектору на забезпечення соціально-економічного розвитку країни.

Ключові слова: державний регулятор, банківський сектор, соціально-економічний сектор, розвиток, модель.

Кришталь Г.А. Обзор подходов к теоретическим аспектам банковской деятельности в обеспечении социально-экономического развития страны. В статье подробно рассмотрены взаимосвязь государственного регулирования с банковским сектором, который представляет собой совокупность организационно-правовых отношений, связанных с процессом купли-продажи ресурсов, и влияние государственного регу-

лирования деятельности банковского сектора на обеспечение социально-экономического развития страны. Предложена экономико-математическая модель взаимодействия государственного регулятора, банковского и социально-экономического секторов под влиянием стимулирования финансовой и инновационной активности, которая в будущем позволит всем участникам модели использовать ее для повышения эффективности сотрудничества и взаимодействия. Рассмотрено и предложено схематическое изображение зависимости показателей от влияния государственного регулирования банковского сектора на обеспечение социально-экономического развития страны.

Ключевые слова: государственный регулятор, банковский сектор, социально-экономический сектор, развитие, модель.

Kryshchal Galyna. Review of approaches of theoretical aspects of banking activity in ensuring the socio-economic development of the country. The article examines in detail the relationship of government regulation with the banking sector, which is a set of legal relations related to the process of buying - selling resources and the impact of government regulation of the banking sector on the socio-economic development of the country. The proposed economic and mathematical model of interaction of the state regulator, banking and socio-economic sector under the influence of stimulation of financial and innovative activity, which in the future will allow all participants of the model to use it to increase the efficiency of cooperation and interaction. A schematic representation of the dependence of indicators in the influence of state regulation of the banking sector on the socio-economic development of the country is considered and proposed. Today the theory of state regulation of the banking sector proclaims the need for a systematic approach to the choice of the means and methods of influence of the state on the subjects of economic relations. Complex life processes of society are subject to regulation, which cannot be effectively influenced by individual levers or any selective, unbalanced combinations of them. Effectiveness of state regulation increases when these levers are applied not systematically or under pressure from special interest groups and circumstances, but systematically, based on long-term goals and current goals of socio-economic development. The need for a serious transformation of traditional systems of state regulation is due not so much to local causes of socio-economic nature, but to the profound social shifts in the modern world: the formation of structures of post-industrial society, the development of globalization processes and global economic competition, the emergence of supranational societies. The regulation of the activities of publicly-owned banks, banks of foreign banking groups and banks with private equity is an important function of the state, which it performs in order to ensure the stability of the banking sector. It is considered and established that in Ukraine there is a strong dependence of investment on inflation, this factor also has a strong influence on the state regulation of banking sector activity and ensuring the socio-economic development of the country.

Key words: state regulator, banking sector, socio-economic sector, development, model.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодні теорія державного регулювання банківського сектору пропагує та заявляє про необхідність системного підходу до вибору засобів та методів впливу держави та державного регулятора на суб'єкти економічних відносин. Державному регулюванню підлягають складні процеси життєдіяльності суспільства, на які нездатні ефективно впливати окремі важелі або будь-які вибіркові, незбалансовані їх комбінації. Результативність державного регулювання зростає, якщо ці важелі застосовуються не випадково чи під тиском груп спеціальних інтересів і кон'юнктури, а системно, виходячи з довгострокових цілей і поточних завдань соціально-економічного розвитку. Необхідність серйозної трансформації традиційних систем державного регулювання зумовлена не стільки локальними причинами соціально-економічного характеру, скільки глибинними суспільними зрушеннями в сучасному світі: формуванням структур постіндустріального суспільства, розвитком глобалізаційних процесів і глобальної економічної конкуренції, появою наднаціональних інститутів та розвитком громадянського суспільства. Регулювання діяльності банківського сектору, а саме банків із державною часткою, банків іноземних банківських груп та банків із приватним капіталом – важлива функція держави, яку вона виконує для забезпечення стабільності банківського сектору.

Огляд (аналіз) останніх досліджень і публікацій з цієї проблеми, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Дослідження у сфері впливу державного регулятора на діяльність банківського сектору останнім часом набули широкого поширення в економічній літературі. Цій темі приділяли увагу такі вчені, як В.С. Адамовська, Л.І. Дідківська, Л.С. Головка, В.Л. Міненко, І.Я. Чугунов, А.В. Павелко. У своїх працях науковці відзначають позитивний чи негативний вплив заходів регулятора на банківський сектор, але разом із тим недостатньо дослідженими залишаються питання впливу заходів регулятора на соціально-економічний сектор.

Формулювання завдання дослідження. Метою дослідження є висвітлення ролі державного регулювання діяльності банківського сектору під призвою забезпечення розвитку соціально-економічного сектору та становища країни.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Під регулюванням діяльності банків із державною часткою, банків іноземних банківських груп та банків із приватним капіталом розуміють, насамперед, створення відповідної правової бази. По-перше, це розроблення та ухвалення законів, що регламентують діяльність банків. По-друге, це ухвалення відповідними установами, уповноваженими державою, положень, що регламентують функціонування

банків, у вигляді нормативних актів, інструкцій, директив. Вони базуються на чинному законодавстві і конкретизують, роз'яснюють основні положення законів. Законодавчі і нормативні положення визначають такі межі поведінки банків, які сприяють надійному й ефективному функціонуванню банківського сектору [4].

Важливим і специфічним складником процесу регулювання діяльності банківського сектору є нагляд за банками, під яким розуміють, насамперед, моніторинг процесів, що мають місце у банківській сфері на різних стадіях функціонування банків, а саме [2]: створення нових банків із державною часткою, банків іноземних банківських груп та банків із приватним капіталом та їхніх установ; діяльності банків із державною часткою, банків іноземних банківських груп та банків із приватним капіталом; реорганізації та ліквідації банків із державною часткою, банків іноземних банківських груп та банків із приватним капіталом.

Для здійснення банківського нагляду регулятивно-наглядові органи, уповноважені державою, мають широкі повноваження, а саме: отримання необхідної інформації про стан як окремого банку, так і всього банківського сектору; перевірка дотримання банками законодавчих і нормативних актів, що регламентують їхню діяльність; оцінювання якості управління банківськими ризиками; застосування до банків заходів реагування.

Як бачимо, державне регулювання банківського сектору є складною економічною категорією, яку можна розділити на безліч складових елементів та піделементів. Таким чином, ми підійшли безпосередньо до теми нашого дослідження.

Розглянемо більш детально взаємозв'язок державного регулювання з банківським сектором, який являє собою сукупність організаційно-правових відносин, пов'язаних із процесом купівлі-продажу ресурсів. Суб'єктами цього ринку виступають кредитори, позичальники, вкладники, посередники і держава. Об'єктом цього ринку є банківські продукти або послуги. Складність утілення названих об'єктів державного регулювання діяльності банківського сектору в чіткі організаційні форми зумовлює опосередкований вплив державного регулятора на функціонування та розвиток підсистем, процесів, відносин, ринків і т. д. Безпосереднім об'єктом державного регулювання діяльності банківського сектору є діяльність банківського сектору (банків).

Із практичного погляду державне регулювання діяльності банківського сектору – це сфера діяльності державного регулятора, тобто НБУ, для цілеспрямованого впливу на поведінку учасників ринкових відносин, а саме банків, із метою забезпечення пріоритетів державної регуляторної політики. У суспільстві громадянин (споживач) висловлює й захищає свої інтереси як виборець за допомогою механізму голосування.

Реалізація соціально-економічної політики, вибір методів та засобів державного регулювання діяльності банківського сектору залежать від діяльності державного апарату з урахуванням недоліків державного регулятора. Недоліки державного регулятора діяльності банківського сектору – це нездатність забезпечити ефективний вплив на розподіл обмежених ресурсів та невідповідність політики розподілу таких ресурсів поширеним у суспільстві уявленням про справедливість. У сфері державного регулювання діяльності банківського сектору можна виділити такі групи чинників,

які негативно впливають на обґрунтування та реалізацію державних управлінських рішень:

- недостатність інформації. Застосування будь-яких інструментів державного регулювання діяльності банківського сектору має ґрунтуватися на аналізі можливих наслідків прийнятих рішень;

- нездатність держави повністю контролювати реакцію контрагентів на її дії. Втручання державного регулятора в діяльність банківського сектору може спричинити негативні побічні наслідки;

- недостатній рівень контролю над державним апаратом.

Для банківського сектору характерні ситуації, коли одночасно мають місце й недоліки ринку, й недоліки дій державного регулятора. При цьому послабити вплив одних недоліків найчастіше можна лише посилюючи вплив інших.

Як бачимо з рис. 1, державному регулятору належить важлива роль у забезпеченні розвитку банківського сектору країни. У широкому значенні державне регулювання банківського сектору – це управління формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів із метою вирішення поставлених завдань. Регуляторна політика проводиться на різних рівнях: держави, підприємств і установ, об'єднань, домогосподарств, міжнародних організацій та ін. Банківські послуги – це всеохоплююче явище. Банківський сектор стимулює економічну активність суб'єктів господарювання та пов'язує їх широким колом економічних зв'язків, проте є й зворотний бік такого тісного взаємозв'язку, який проявляється у разі виникнення кризових явищ на кредитному ринку.

Дослідження ролі держави в масштабах усього світу продемонструвало величезне значення якості державного управління для забезпечення суспільного добробуту. Метою розвитку держави є не «сильна» або «мінімалістська» держава, а ефективна держава. Останнє знаходиться у центрі економічного та соціального розвитку, але не як безпосереднє джерело зростання, а як партнер, каталізатор і помічник, стимулюючий та доповнюючий діяльність приватного бізнесу й окремих осіб [1; 3].

Передумовою подолання протиріч у взаємодії державного регулювання діяльності банківського сектору із соціально-економічним є поєднання періоду ініціації фінансової та інноваційної активності суб'єктів, у тому числі за рахунок реалізації превентивної та стимулюючої функцій держави в період економічного зростання і розумного їх обмеження в період кризи. Для підтвердження гіпотези щодо подолання протиріч у взаємодії державного регулятора, банківського та соціально-економічного секторів під впливом стимулювання фінансової та інноваційної активності пропонуємо розробити економіко-математичну модель взаємодії цих складників, яка в майбутньому дасть можливість усім учасникам моделі використовувати її для підвищення ефективності співпраці.

Результати деяких досліджень показують неоднозначність впливу фінансових посередників на економічне зростання. При цьому основу для моделювання становить модель *Overlapping generations model*, яка модифікується залежно від того, що той чи інший автор вважає принциповим під час аналізу економічного зростання. Зокрема, можна виділити три групи країн залежно від рівня розвитку фінансової системи, в яких вплив фінансових посередників на економічне зростання різний: у країнах із низьким рівнем фінансового



Рис. 1. Місце державного регулювання банківського сектору в системі державного регулювання

Джерело: власна розробка автора

посередництва поліпшення у фінансовому секторі не робить впливу на економічне та соціальне зростання; у країнах із середнім рівнем фінансового розвитку навіть невеликі поліпшення у фінансовій системі справляють істотний позитивний вплив на економічне та соціальне зростання; для країн із високим рівнем фінансового посередництва ефект позитивний, але малий.

Вивчення ролі банківського сектору в забезпеченні соціально-економічного зростання наведено в роботі Л. Дієдда, який за допомогою моделі ендогенного зростання показує нелінійну і немонотонну залежність між рівнем концентрації в банківському секторі і темпами соціально-економічного зростання. Аналіз низки економетричних моделей, представлених у науковій літературі, дає змогу розділити їх на два типи: моделі оцінки впливу фінансової системи на соціально-економічне зростання через збільшення обсягу інвестицій; моделі, які вивчають вплив фінансових посередників на технічний прогрес, інноваційну активність суб'єктів господарювання й якість інвестицій. Два типи моделей поєднуємо в один, оскільки вплив державного регулювання діяльності банківського сектору в забезпеченні соціально-економічного розвитку країни розглядається нами як системний динамічний процес, що відбувається в рамках більш великої мегаекономічної динамічної системи, що вимагає одночасного використання в моделі таких значущих чинників економічного розвитку, як зростання інвестицій, інновацій та розвиток інституційного середовища, що впливають на характер, якість і спрямованість процесу державного регулювання діяльності банківського сектору в забезпеченні соціально-економічного розвитку [5].

Вплив державного регулятора та взаємодія секторів схильні до впливу комплексу взаємопов'язаних мікро-, мезо- і макроекономічних чинників, а суб'єкти один від одного відрізняються специфікою діяльності та інституційного середовища, тому під час формування

моделі нами закладено показники тимчасового та просторового характеру.

Логіка структурування груп залежностей макроекономічних параметрів у пропонованій моделі базується на ключових чинниках економічного розвитку, які мають безпосередній вплив державного регулювання діяльності банківського сектору на забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Для України важливі наявність державних ресурсів у стимулюванні інвестицій і відсутність значимості даних ресурсів для розвитку інновацій банківського та соціально-економічного секторів, що говорить про необхідність припинення політики кількісного стимулювання інноваційного сектору без орієнтира на кінцевий результат.

Із запропонованої схеми (рис. 2) ми можемо спостерігати пряму залежність показників забезпечення соціально-економічного розвитку країни мікрорівня (темпи інфляції, витрати на інновації, податкові ставки, податкові доходи, ставки по кредитах, ресурси банківського сектору, банківські кредити, збереження зароблених коштів) від показників мезорівня (ріст економіки та темпи зростання ВВП країни, частка продукції економічного сектору в загальному обсязі промислового експорту, інвестиції до ВВП). А також залежність показників мезорівня (ріст економіки та темпи зростання ВВП країни, частка продукції економічного сектору в загальному обсязі промислового експорту) від показників макrorівня (економічний розвиток, ріст інновацій та збільшення інвестицій).

Інновації роблять сильний вплив на динаміку приросту ВВП у розвинених країнах і меншою мірою – у країнах зі швидкими ринками, що формуються, порівняно з Україною, де головним чинником соціально-економічного зростання все ще виступають інвестиції. У результаті дослідження нами було виявлено, що в Україні сильний вплив банківських кредитів на інновації в економічному, банківському та соціальному секторах, що зумовлює їх перспективність у короткостро-



Рис. 2. Залежність показників від впливу державного регулювання банківського сектору на забезпечення соціально-економічного розвитку країни

Джерело: власна розробка автора

ковому і середньостроковому періодах на тлі дефіциту внутрішніх інвестицій та обмеженості бюджетних джерел фінансування інвестицій [6]. Нами встановлено, що в Україні існує сильна залежність інвестицій від інфляції, даний чинник також має сильний вплив на державне регулювання діяльності банківського сектору та забезпечення соціально-економічного розвитку країни.

Висновки. Нами встановлено залежність характеру, якості та спрямованості процесу державного регулювання діяльності банківського сектору в забезпеченні соціально-економічного розвитку країни від

інституційних зрушень на мікро-, мезо- та макрорівнях взаємодії з державним регулятором. Визначено перспективні напрями розвитку взаємодії секторів з акцентом на активізацію інвестиційної та інноваційної діяльності в банківському секторі й удосконалення в соціально-економічному секторі в частині інститутів і інфраструктури, що створюють у сукупності базис для вдосконалення механізму взаємодії секторів, заснованого на поєднанні бізнесових та соціальних інтересів, які орієнтовані на комплексне досягнення позитивних ефектів на всіх рівнях банківського сектору.

Список використаних джерел:

1. Адамовська В.С. Механізм державного регулювання економіки та вибір напрямку економічної політики в сучасних умовах господарювання. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 4.
2. Дідківська Л.І., Головка Л.С. Державне регулювання економіки. Київ: Знання-Прес, 2008. С. 205–208.
3. Міненко В.Л. Теоретико-методологічні засади узгодження взаємодії механізмів державного регулювання і саморегулювання ринку праці. *Теорія та практика державного управління*. 2013. Вип. 3(42).
4. Мочерний С.В. Економічна теорія. Київ: Академія, 2009. С. 312–326.
5. Чугунов І.Я., Павелко А.В., Канева Т.В. Державне фінансове регулювання економічних перетворень: монографія. Київ: Київський національний торговельно-економічний університет, 2015. 376 с.
6. Deidda L. Non-linearity between Finance and Growth. *Economics Letters*. 2005. V. 74. № 3. P. 339–345.

References:

1. Adamovskaya V.S. Mekhani`zm derzhavnogo reguluyuvannya ekonomiki ta vibi`r napryamu ekonomichnoyi poli`tiki v suchasnikh umovakh gospodaryuvannya [The mechanism of state regulation of the economy and the choice of direction of economic policy in modern conditions of management]. Kyiv: Public Administration: Improvement and Development, 2017. № 4.
2. Didkivska L.I., Golovko L.S. Derzhavne reguluyuvannya ekonomiki [State regulation of the economy]. Kiev: Knowledge-Press, 2008. P. 205–208.
3. Minenko V.L. Teoretiko-metodologi`chni` zasadi uzgodzhennya vzayemodi`yi mekhanizmi`v derzhavnogo reguluyuvannya i` samoreguluyuvannya rinku praczi` [Theoretical and methodological principles of harmonization of interaction of mechanisms of state regulation and self-regulation of the labor market]. Kyiv: Theory and Practice of Public Administration, 2013. Vol. 3(42).
4. Mocherniy S.V. Ekonomichna teori`ya [Economic theory]. Kiev: Academy of Sciences, 2009. P. 312–326.
5. Chugunov I.Y., Pavelko A.V., Kaneva T.V. Derzhavne fi`nansove reguluyuvannya ekonomichnikh peretvoren` [Monografi`ya]. [State financial regulation of economic transformations]. Kiev: Kyiv National University of Trade and Economics, 2015. 376 p.
6. Deidda L. Non-linearity between Finance and Growth. *Economics Letters*. 2005. V. 74. № 3. P. 339–345.